

*Si ambulem in me
on time bo mala qu
Domine Virga tua et
consolata sunt.*

Requiem

JOHANNES OCKEGHEM *Missa pro defunctis*

BENT SØRENSEN *Fragments of Requiem*

Ars Nova Copenhagen, Paul Hillier

Requiem
 Johannes Ockeghem
 Missa pro Defunctis
 Bent Sørensen
 Fragments of Requiem
 Ars Nova Copenhagen
 Paul Hillier

Requiem

JOHANNES OCKEGHEM *Missa pro defunctis*

BENT SØRENSEN *Fragments of Requiem*

Ars Nova Copenhagen, Paul Hillier

1	I Responsorium: Memento mei Deus (Sørensen)	2:16
2	II Introitus (Ockeghem)	4:52
3	III Kyrie (Ockeghem)	4:31
4	IV Sequentia	5:04
	a. Rex tremendae (plainchant)	
	b. Recordare Jesu pie (Sørensen)	
	c. Juste judex (plainchant)	
5	d. Lacrimosa (Sørensen)	5:22
6	V Graduale (Ockeghem)	5:54
7	VI Tractus (Ockeghem)	8:16
8	VII Sanctus (Sørensen/Ockeghem/Monteverdi)	1:34
9	VIII Benedictus (Sørensen)	5:44
10	IX Agnus dei (plainchant)	1:17
11	X Offertorium (Ockeghem)	9:40
12	XI In paradisum (Sørensen)	7:01

TOTAL 61:32

Dacapo is supported by the Danish Arts Council Committee for Music

BENT SØRENSEN (b. 1958 in Borup, Zealand) began his musical development as a folk musician; only when he was 25 did he take the leap from self-taught to academy-trained composer. In 1983-87 he studied at the Royal Danish Academy of Music in Copenhagen with among others Ib Nørholm as his teacher, and in 1988-1990 he continued at the Royal Academy of Music in Århus with Karl Aage Rasmussen and Per Nørgård.

Already in his student years Bent Sørensen made an impact with the three string quartets *Alman*, *Adieu* and *Angel's Music*, which appeared on CD played by the English Arditti Quartet in 1990, the year before his official debut as a composer. This was a flying start to a career which in the intervening 20 years has taken Bent Sørensen just about as far as a Danish composer dares dream: winner of the Nordic Council's Music Prize, professor of composition at the Royal Danish Academy of Music in Copenhagen, an opera premiere at the Royal Danish Theatre, guest composer at prestigious international music festivals, and commissions from leading international ensembles are just some of the milestones his career has seen.

If this process has gone so quickly and well for Bent Sørensen, it is because already as an academy student he stepped out as a fully fledged, original composer. A number of works from the end of the 1980s and the beginning of the 1990s made a name for him nationally and internationally: besides the three string quartets mentioned, they are works for chamber ensemble such as *Les Tuchins*, *Clairobseur*, *Shadowland* or *The Deserted Churchyards* from the years 1986-90. In the 1990s they were joined by works for orchestra, choir and soloist like *The Echoing Garden* and *The Bells of Vineta* or the violin concerto *Sterbende Gärten*, which won the Nordic Council's Music Prize.

Common to these works is the way they point forward stylistically, by virtue of a personal appropriation of the devices of modern music, while at the same time pointing back through a fascination with the past or the forgotten which often already comes to expression in the titles of the works. Bent Sørensen seeks inspiration in the culture from which he comes: in an abandoned churchyard or in a dying garden; in Selma

Lagerlöf's description of the city of Vineta, which emerges from the sea once every year and vanishes again.

A major work that both rounds off this period and points forward to the new millennium is *Seven Longings*, which combines seven works composed between 1989 and 2001 for "a concerto in 22 movements". Here Bent Sørensen creates a totality from older instrumental works such as the piano piece *The Masque of the Red Death* from 1989 or the violin solo *The Lady of Shalott* from 1993 and more recent vocal works that anticipated the opera *Under the Sky* from 2003. Each of the seven works has its own individuality, but they are united by a dramaturgy that makes it all into a synthesis of monodrama and instrumental theatre.

The longing to create a totality out of new and old, of unknown and familiar, can already be detected in Bent Sørensen's early works. It has been fulfilled in the early 2000s with works like *Seven Longings* and *Requiem*. And it still acts as a driving force in his search for new modes of expression.

After the encounter with the traditional (and tradition-burdened) opera house in the premiere of *Under the Sky* at the Royal Danish Theatre in 2004, Bent Sørensen and his librettist Peter Asmussen continued to collaborate on new forms of music theatre in *Sounds You Like* for actors and orchestra, which was premiered during the Bergen Festival in 2009. And in 2011, at the festival in Huddersfield and the SPOR festival in Aarhus, this was followed by *Saudades Inocentes* [Innocent Longings] for three male voices, guitar, accordion and "a landscape of loudspeakers". Here, in installation form, Bent Sørensen and the museum curator Anna Berit Asp Christensen depict three ages of man and the "innocent longing for an impossible fusion – not necessarily with another human being, but as the impossibility of becoming fused with existence – oneself – and thus becoming a whole human being."

2011 was also the year when Bent Sørensen, after ten years as a professor of composition, left the Royal Danish Academy of Music. But hardly to enjoy a long retirement as a professor emeritus. New inspirations, from among other sources South American music, and new projects now take up all his time.

REQUIEM IN TIME AND SPACE

“My work with the Requiem recently has ... primarily consisted of getting Bent Sørensen – the 1985 version – and Ockeghem to coalesce in 2007.”

This was how the composer Bent Sørensen characterized the task with which the conductor Paul Hillier confronted him when he got him to create a totality out of the requiem mass that Johannes Ockeghem composed in the latter half of the fifteenth century and some requiem movements he had himself composed between 1985 and 2005. The task was both stylistic and dramatic, for a requiem is not just a work of art; it is also the setting for and the high points of a liturgical rite which for most people has an especially emotional, elevated atmosphere: the funeral where you take your leave of someone, and where the emotions come crowding in when the priest is silent and the music speaks.

Bent Sørensen is highly aware of the dramaturgy in his work. He begins with the responsorium *Memento mei Deus* (track 1, composed in 2007) as a prelude where the choir antiphonically invokes the Lord “from the depths” while the coffin stands before the altar. Then the actual church service begins with Ockeghem’s two movements: the *Introit*, whose first word, *Requiem* [rest] has given its name to the whole Mass (track 2), and the *Kyrie* (track 3). Ockeghem’s movements are more than 500 years old, but one can still, with the Roman church’s “hymn book”, the *Graduale Romanum* in one’s hand, recognize the melodies that he ornaments in his movements.

After the invocations of the *Kyrie*, Ockeghem continues the liturgical order with the movements *Graduale* and *Tractus*. But Bent Sørensen interrupts him and inserts the sequence *Dies Irae* before the *Graduale*. The *Dies Irae* was not part of the service in Ockeghem’s time, but since the time of Mozart, Berlioz and Verdi it has become an indispensable part of a requiem mass. For Bent Sørensen it is a central element in the totality, and the depiction of Judgement Day is the climax of the drama. He chooses two passages from the middle and the end of the text: *Recordare pie Jesu* (track 4, composed in 2002), which commemorates the death of Christ on the cross, and *Lacrimosa dies illa*

(track 5, composed in 1985), which conjures up Judgement Day, the perdition of sinners and the salvation of the just. The two movements begin with and are linked by the appropriate texts and melodies from the Gregorian Mass.

Then we return to Ockeghem and his time with the movements *Graduale* (track 6) and *Tractus* (track 7). Here Ockeghem follows plainchant melodies that are no longer used for the requiem mass; for example, his *Tractus* is a setting of the psalm *Sicut cervus*, which is now sung at christenings – and in the Danish national church for example at Royal weddings. This is why the beginning may sound familiar.

Ockeghem continues with the music of the Collect, the *Offertorium*, but again Bent Sørensen puts artistic considerations above liturgical ones. He wants to create cohesion, and does so with the newly composed *Sanctus* (track 8, composed in 2007) and *Benedictus* (track 9, composed in 2005), which leads into the Eucharist hymn *Agnus Dei* (Lamb of God), sung in the Gregorian version from the Roman requiem mass of our own time (track 10). Only after the *Agnus Dei* can Ockeghem end his part of the service with the *Offertory* (track 11). And Bent Sørensen can round it all off with the forgiveness of sins, *In Paradisum* (track 12, composed in 2002), which accompanies the coffin and procession out of the church.

It is not sacred music in the liturgical sense that Bent Sørensen has created with his welding-together of Ockeghem’s and his own works. Nor, however, is it a collage of isolated movements. Ockeghem’s and Sørensen’s requiem is an integrated process where each element has its strategic position in a plot with a beginning, a middle and an end. This requires a musical linkage between the movements that can overcome the stylistic distance inevitably created by the interval of 500 years between Ockeghem and Sørensen. In a few words, the distance can be described as a development from melody to sonority. Ockeghem’s movements are first and foremost melodic, born of the Gregorian melodies which are ornamented and supplemented with new counter-voices. The sonority takes second place as an alternation between light and dark voices which are often combined to round off passages of text.

The music that Bent Sørensen had composed before the requiem project – that is, the movements *Recordare* (2002), *Lacrimosa* (1985) and *In Paradisum* (2002) – is on the

other hand sonority-oriented, with cluster-like chordal affects that are thinned out, recondensed and break like waves against one another. His melodies arise rather as the result of the sonorities than as the basis for them.

The factor common to these opposite poles is the monophonic Gregorian chant that Bent Sørensen interpolates in the central sequence (track 4) and in the *Agnus Dei* movement (track 10). It is as if Bent Sørensen imagines the Gregorian chant sung in a space with endless reverberations. The notes remain hanging in the space and gather into clusters of sound. This becomes clear in the introductory Gregorian melody *Rex tremendae* (track 4 from the beginning): towards the transition to the polyphonic movement it branches out into a polyphony that merges with the subsequent richly sonorous *Recordare* movement from 1985 (track 4, 0'17" – 0'37"). And at the end of the *Recordare* movement the succeeding Gregorian *Iuste iudex* sets in while the choir is still singing the last word of the *Recordare* (track 4, 3'45" – 3'55"). Here sonority is thinned out into melody

The newly composed *Responsorium* (track 1) with a text from the monastic liturgy already prepares us for this seamless transition from melody to sonority. The monks sing the text in two parts in broad melodic phrases, while the high voices come in like columns of sound along the way. And Bent Sørensen illustrates the connection between melody, space and sonority in the second newly composed movement of the work, the *Sanctus* (track 8), which "is to function as motion, such that the choir can physically move out in a circle around the audience. The individual singers bring the notes with them out into the space; a single note is moved by a single singer from one place to another."

"I hardly walk, yet seem to move apace," says Parsifal in Wagner's opera. "Thou see'st, my son, here time is turned to space," Gurnemanz answers him.

As with Wagner, time is turned to space in Bent Sørensen's and Johannes Ockeghem's requiem. The 500 years that separate the two composers disappear into a space spanned by *melos* and sonority. This is why Bent Sørensen's and Johannes Ockeghem's Requiem is a totality integrated both dramatically and musically; a totality that stylistically ranges over more than a thousand years from Gregorian chant through the Parisian

requiem of the end of the fifteenth century to the interpretation of the traditional texts in the 21st century; and a work that unites the stylistic contrasts in a mode of expression that seems at once timeless and entirely present.

Jens Brincker is a former Associate Professor of Musicology, University of Copenhagen.

(Bent Sørensen is quoted from the introduction to the Requiem in the programme of the Sound Around festival, 2007).

*Si ambulem in me
non timebo mala quia
Domine Virga tua et
consolata sunt.*

BENT SØRENSEN (f. 1958 i Borup på Sjælland) begyndte sin musikalske udvikling som folkemusiker, og først da han var 25 år, tog han springet fra selvlært til konservatorieud-dannet komponist. 1983-87 studerede han på Det Kgl. Danske Musikkonservatorium med bl.a. Ib Nørholm som lærer, og 1988 -1990 fortsatte han på Det jyske Musikkonservatorium hos Karl Aage Rasmussen og Per Nørgård.

Allerede som studerende gjorde Bent Sørensen sig gældende med tre strykekvartetter *Alman*, *Adieu* og *Angel's Music*, der kom på cd med den engelske Arditti kvartet i 1990 – året før hans officielle debut som komponist. Det blev en flyvende start på en karriere, der i de mellemliggende 20 år har bragt Bent Sørensen stort set så langt, som en dansk komponist tør drømme om: Indehaver af Nordisk Råds Musikpris, kompositionsprofessor ved Det Kgl. Danske Musikkonservatorium, operapremiere på Det Kgl. Teater, gæstekomponist ved fornemme internationale musikfestivaler og bestillinger fra førende internationale ensembler er kun nogle af de milepæle, som karrieren byder på.

Når det er gået så hurtigt og så godt for Bent Sørensen, hænger det sammen med, at han allerede som konservatoriestuderende trådte frem som fuldt færdig og original komponist. En række værker fra slutningen af 1980'erne og begyndelsen af 90'erne slog hans navn fast nationalt og internationalt. Foruden de tre nævnte strykekvartetter er det værker for kammerensemble som *Les Tuchins*, *Clairobcur*, *Shadowland* eller *The Deserted Churchyards* fra årene 1986-90. I 1990'erne fik de følgeskab af værker for orkester, kor og soli som *The Echoing Garden* og *The Bells of Vineta* eller violinkoncerten *Sterbende Gårten*, der fik Nordisk Råds Musikpris.

Fælles for disse værker er, at de stilistisk peger frem i kraft af en personlig tilegnelse af den moderne musiks virkemidler. Og at de samtidig viser tilbage gennem en fascination af det forgangne eller forglemte, der ofte kommer til udtryk allerede i værkstitlerne. Bent Sørensen søger inspiration i den kultur, han er rundet af. I en forladt kirkegård eller i en døende have. I Selma Lagerlöfs beskrivelse af byen Vineta, der dukker op af havet én gang om året og forsvinder igen.

Et hovedværk der både afrunder denne periode og viser frem mod det nye årtusinde er *Seven Longings*, der kombinerer syv værker komponeret mellem 1989 og 2001 til “en koncert i 22 satser”. Her skaber Bent Sørensen en helhed af ældre instrumentaltværker som klaverværket *The Masque of the Red Death* fra 1989 eller violinsoloen *The Lady of Shalott* fra 1993 og nyere vokalværker, der foregriber operaen *Under Himlen* fra 2003. De syv værker står med hver deres individualitet, men de forenes af en dramaturgi, der gør helheden til en syntese af monodrama og instrumentalteater.

Længslen efter at skabe en helhed af nyt og gammelt, af ukendt og velkendt, spores allerede i Bent Sørensens tidlige værker. Den indfries i 2000-årene med værker som *Seven Longings* og *Requiem*. Og den virker stadig som en drivkraft i hans søgen mod nye udtryksformer.

Efter mødet med det traditionelle og traditionstyngede operahus ved uropførelsen af *Under Himlen* på Det Kgl. Teater i 2004 fortsatte Bent Sørensen og hans librettist Peter Asmussen samarbejdet med nye former for musikteater i *Sounds You Like* for skuespillere og orkester, der blev uropført under Bergen Festspillene 2009. Og i 2011 ved festivalen i Huddersfield og SPOR festivalen i Aarhus fulgte *Saudades Inocentes* [Uskyldige længsler] for tre herrestemmer, guitar, accordeon og “et landskab af højtalere”. Her skildrer Bent Sørensen og kurator Anna Berit Asp Christensen i installationens form tre livsaldre og deres “uskyldig[e] længsel efter en umulig sammensmeltning – ikke nødvendigvis med et andet menneske – men som det umulige i at smelte sammen med tilværelsen – sig selv – og derigennem blive et helt menneske.”

2011 blev også det år, hvor Bent Sørensen efter ti år som kompositionsprofessor forlod Det Kgl. Danske Musikkonservatorium. Men næppe for at nyde et langt otium som emeritus. Nye inspirationer, bl.a. fra sydamerikansk musik, og nye projekter kræver nu hele hans tid.

REQUIEM I TID OG RUM

“Mit arbejde med Requiem på det seneste har ... primært bestået i, at få Bent Sørensen – anno 1985 – og Ockeghem til at hænge sammen i 2007.”

Sådan karakteriserede komponisten Bent Sørensen den opgave, som dirigenten Paul Hillier stillede ham overfor, da han bad ham skabe en helhed af den Requiem-messe, som Johannes Ockeghem komponerede i sidste halvdel af 1400-tallet, og nogle Requiem-satser, han selv havde komponeret mellem 1985 og 2005. Opgaven var både stilistisk og dramaturgisk, for et requiem er ikke kun et kunstværk. Det er også ramme om og højdepunkter i en kirkelig handling, som for de fleste mennesker har en særlig følelsesladet og højtidelig stemning: Begravelsen hvor man tager afsked, og hvor følelserne presser sig på, når præsten tier, og musikken taler.

Bent Sørensen er meget opmærksom på dramaturgien i sit værk. Han indleder med responsoriet *Memento mei Deus* (skæring 1, komponeret 2007) som et præludium, hvor koret i en vekselsang anråber Herren “fra dybet”, mens kisten står foran alteret. Så begynder selve gudstjenesten med Ockeghems to satser: *Introitus*, hvis indledningsord *Requiem* [hvile] har givet navn til hele messen (skæring 2), og *Kyrie* (skæring 3). Ockeghems satser er mere end 500 år gamle, men man kan stadig med den romerske kirkes “salmebog” *Graduale Romanum* i hånden genkende de melodier, som han udsmykker i sine satser.

Efter kyriets anråbelse fortsætter Ockeghem den liturgiske rækkefølge med satserne *Graduale* og *Tractus*. Men Bent Sørensen afbryder ham og skyder sekvensen *Dies Irae* ind for *Graduale*. *Dies Irae* var ikke optaget i gudstjenesten på Ockeghems tid, men siden Mozart, Berlioz og Verdi er den blevet et uundværligt led af en requiem-messe. For Bent Sørensen er den et centralt led i helheden, og skildringen af dommedag er dramaets højdepunkt. Han vælger to afsnit fra midten og slutningen af teksten: *Recordare pie Jesu* (skæring 4, komponeret 2002), der minder os om Jesu død på korset, og *Lacrimosa dies illa* (skæring 5, komponeret 1985), der fremmaner dommedag, synderes fortabelse og de retfærdiges frelse. De to satser indledes og forbindes af de tilhørende tekster og melodier fra den gregorianske messe.

Så vender vi tilbage til Ockeghem og hans tid med satserne *Graduale* (skæring 6) og *Tractus* (skæring 7). Ockeghem følger her gregorianske melodier, der ikke mere bruges til requiem-messen. F.eks. er hans *Tractus* en udsættelse af salmen *Sicut cervus*, der nu synges ved barnedåb – og i den danske folkekirke f.eks. ved kongelige bryllupper. Derfor kan begyndelsen lyde bekendt.

Ockeghem fortsætter med kollekten *Offertorium*, men igen sætter Bent Sørensen kunstneriske hensyn over liturgiske. Han vil skabe sammenhæng, og det gør han med den nykomponerede helligprisning *Sanctus* (skæring 8, komponeret 2007) og *Benedictus* (skæring 9, komponeret 2005), som leder over til nadversalmen “O, du Guds lam”, *Agnus Dei*, der synges i den gregorianske udgave fra vore dages romerske dødsmesse (skæring 10). Først efter *Agnus Dei* kan Ockeghem slutte sin del af gudstjenesten med *Offertorium* (skæring 11). Og Bent Sørensen kan runde af med syndsforladelsen *In Paradisum* (skæring 12, komponeret 2002), der ledsager kiste og følge ud på kirkegården.

Det er ikke kirkemusik i liturgisk forstand Bent Sørensen har skabt med sin sammenføjning af Ockeghems og egne værker. Men det er heller ingen collage af enkelte satser. Ockeghems og Sørensens requiem er et sammenhængende forløb, hvor hvert led har sin strategiske placering i en handling med begyndelse, midte og slutning.

Det stiller krav til en musikalsk sammenhæng mellem satserne, der kan overvinde de stilistiske forskelle, som 500 års afstand mellem Ockeghem og Sørensen nødvendigvis betinger. I få ord kan afstanden beskrives som en udvikling fra melodi til klang. Ockeghems satser er først og fremmest melodiske, født af den gregorianske melodik som udsmykkes og suppleres med nye modstemmer. Klangten kommer i anden række som en vekslen mellem lyse og mørke stemmer, der ofte kombineres som afrunding af et tekstafsnit.

Den musik, som Bent Sørensen havde komponeret før requiem-projektet, altså satserne *Recordare* (2002), *Lacrimosa* (1985) og *In Paradisum* (2002), er derimod klangligt orienterede med cluster-lignende akkordvirkninger, der udtyndes, fortættes og brydes som bølger mod hinanden. Hans melodier opstår snarere som resultat af klangene end som grundlag for dem.

Fællesnævneren for disse modpoler bliver den gregorianske enstemmige sang som Bent Sørensen indfører i den centrale sekvenssats (skæring 4) og i *Agnus Dei* satsen (skæ-

ring10). Det virker, som om Bent Sørensen forestiller sig den gregorianske sang sunget i et rum med uendelig efterklang. Tonerne bliver hængende i rummet og samler sig til cluster-klange. Det bliver tydeligt i den indledende gregorianske melodi *Rex tremendae* (skæring 4 forfra): Mod overgangen til den flerstemmige sats forgrener den sig til en flerstemmighed, der glider over i den efterfølgende, klangmættede *Recordare* sats fra 1985 (skæring 4, 0'17" – 0'37"). Og i slutningen af *Recordare* satsen sætter den efterfølgende gregorianske *Iuste iudex* ind, mens korets endnu synger det sidste ord af *Recordare* (skæring 4, 3'45" – 3'55"). Her udtynnes klang til melodi.

Allerede det nykomponerede *Responsorium* (skæring 1) med tekst fra klosterliturgien forbereder os på denne glidende overgang fra melodi til klang. Munkene synger teksten tostemmigt i brede melodiske vendinger, mens de lyse stemmer følger sig til som søjler af klange under vejs. Og Bent Sørensen anskueliggør sammenhængen mellem melodi, rum og klang i værkets anden nykomponerede sats, *Sanctus* (skæring 8), der "skal fungere som en rumlig bevægelse, så koret fysisk kan bevæge sig ud i en cirkel omkring publikum. De enkelte sangere bringer toner med sig ud i rummet, en enkelt tone bliver flyttet af en enkelt sanger fra et sted til et andet."

"Jeg går næppe, men alligevel synes jeg at komme langt", siger Parsifal i Wagners opera. "Du ser, min søn, til rum bliver tiden her", svarer Gurnemanz ham.

Som hos Wagner forvandles tid til rum i Bent Sørensens og Johannes Ockeghems requiem. De 500 år, der skiller de to komponister, forsvinder i et rum udspændt af melos og klang. Derfor er Bent Sørensens og Johannes Ockeghems requiem en helhed, der hænger sammen både dramaturgisk og musikalsk. En helhed der stilistisk spænder over mere end 1000 år fra den gregorianske sang over den parisiske dødsmesse i slutningen af 1400-tallet til tolkningen af de traditionelle tekster i det 21. århundrede. Og et værk der forener de stilistiske modsætninger i et udtryk, som på en gang opleves tidløst og nærværende.

Jens Brincker er tidligere lektor i musikvidenskab, Københavns Universitet.

(Bent Sørensen er citeret fra introduktionen til requiet i programmet for Sound Around festivalen 2007.)

lio umbrae mortis
oniam tu mecum es
baculus tuus ipsa me

I Responsorium: Memento mei Deus

- 1 Memento mei Deus, quia ventus est vita mea:
Nec aspiciat me visus hominis.
De profundis clamavi ad te, Domine:
Domine, exaudi vocem meam.

Hourly I sigh,
for all things are leaf-like
and cloud-like.
Flowerly I die
for all things are grief-like
and shroud-like.
(Dylan Thomas)

II Introitus

- 2 Requiem aeternam dona eis, Domine,
et lux perpetua luceat eis.
Te decet hymnus Deus in Sion,
et tibi reddetur votum in Jerusalem:
Exaudi orationem meam,
ad te omnis caro veniet.

III Kyrie

- 3 Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison.

I Responsory: O God, be mindful of me

O God, be mindful of me, for that my
life is but
wind, nor the sight of man may behold me.
From the depths I did cry to thee, O Lord,
o Lord, hear my voice.

Hourly I sigh,
for all things are leaf-like
and cloud-like.
Flowerly I die
for all things are grief-like
and shroud-like.
(Dylan Thomas)

II Introit

Grant them eternal rest, o Lord,
and let perpetual light shine on them.
You are praised, God, in Zion, and
homage will be paid to You in Jerusalem:
Hear my prayer,
to You all flesh will come.

III Kyrie

Lord, have mercy on us.
Christ, have mercy on us.
Lord, have mercy on us.

I Responsorium: Min Gud, kom mig i hu

Gud, kom mig i hu, for mit liv er som et
vindpust; menneskets øje ser mig ikke.
Fra det dybe råber jeg til dig, Herre:
Herre, hør min røst.

Hver time sukker jeg,
for alle ting er som blade
og som skyer.
Som blomster dør jeg,
for alle ting er som sorg
og som ligklæder.
(Dylan Thomas)

II Introitus

Herre, giv dem den evige hvile,
og lad det evige lys lyse for dem.
Vi lovsynge dig, o Gud, på Sion,
dig vil vi tilbede i Jerusalem.
Herre, hør min bøn;
til dig kommer alt kød.

III Kyrie

Herre! Forbarm dig over os.
Kristus! Forbarm dig over os.
Herre! Forbarm dig over os.

IV Sequentia

a. Rex tremendae

- [4] Rex tremendae majestatis,
qui salvandos salvas gratis,
salva me, fons pietatis.

b. Recordare Jesu pie

Recordare Jesu pie,
quod sum causa tuae viae:
Ne me perdas illa die.
Quaerens me, sedisti lassus:
Redemisti crucem passus:
Tantus labor non sit cassus.

c. Juste judex

Juste judex ultionis,
donum fac remissionis,
ante diem rationis.

Oro supplex et acclinis,
cor contritum quasi cinis:
Gere curam mei finis.

d. Lacrimosa

- [5] Lacrimosa dies illa,
qua resurget ex favilla
judicandus homo reus:
Huic ergo parce Deus.
Pie Jesu Domine,
dona eis requiem.
Amen.

IV Sequence

a. Rex tremendae

King of awful majesty,
You freely save those worthy of salvation,
save me, fount of pity.

b. Recordare Jesu pie

Remember, gentle Jesus,
that I am the reason for Your time on earth,
do not cast me out on that day.
Seeking me, You sank down wearily,
You saved me by enduring the cross,
such travail must not be in vain.

c. Juste judex

Righteous judge of vengeance,
award the gift of forgiveness
before the day of reckoning.

Bowed down in supplication I beg You,
my heart as though ground to ashes,
help me in my last hour.

d. Lacrimosa

On this day, full of tears,
when from the ashes arises
guilty man to be judged,
Lord, have mercy on him.
Gentle Lord Jesus,
grant them rest.
Amen.

IV Sequentia

a. Rex tremendae

Drot med almagts tordenmine,
som af nåde frelser dine,
gudheds væld, frels mig af pine.

b. Recordare Jesu pie

Kom i hu, o Jesu fromme:
Jeg var årsag til dit komme,
spar mig da for dødens domme.
Du, som søgte mig med møde
og for mig på korset døde,
lad dit værk ej lægges øde.

c. Juste judex

Retfærds Gud, du hævnforkynder,
eftergiv mig mine synder,
før min regnskabsdag begynder.

Se mit hjerte i elende
sønderknust til dig sig vende.
Hjælp mig til en salig ende.

d. Lacrimosa

Store dag, du kummerfulde,
Når hvor slægt står op af mulde,
Og når dommens time kommer,
Vær da, Gud, en nådig dommer.
Milde Jesu, Herre Krist!
Giv dem evig hvile hist!
Amen.

V Graduale

- [6] Si ambulem in medio umbrae mortis
non timebo mala, quoniam tu mecum es,
Domine. Virga tua et baculus tuus ipsa
me consolata sunt.

VI Tractus

- [7] Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum:
Ita desiderat anima mea ad te, Deus.
Sitivit anima mea ad Deum vivum:
Quando veniam et apparebo ante
faciem Dei mei?
Fuerunt mihi lacrimae meae panes die
ac nocte, dum
dicitur mihi per singulos dies: Ubi
est Deus tuus?

VII Sanctus

- [8] Sanctus, sanctus, sanctus.

VIII Benedictus

- [9] Benedictus qui venit
in nomine domini.
Osanna in excelsis.

IX Agnus dei

- [10] Agnus dei,
qui tollis peccata mundi:
Dona eis requiem sempiternam

V Gradual

Yea, though I walk through the valley
of the shadow of death,
I will fear no evil: For You are with me;
Your rod and Your staff they comfort me.

VI Tractus

As the deer pants for the water brooks,
so pants my soul for You, O God.
My soul thirsts for the living God:
When shall I come and appear before God?
My tears have been my food day and night,
while they continually say unto me,
where is Your God?

VII Sanctus

Holy, holy, holy.

VIII Benedictus

Blessed is he that comes
in the name of the Lord.
Hosanna in the highest.

IX Agnus dei

Lamb of God,
who take away the sins of the world,
grant them eternal rest.

V Graduale

Selvom jeg går i mørkets dal,
frygter jeg intet ondt,
for du er hos mig,
din stok og din stav er min trøst.

VI Tractus

Som hjorten skriger ved det udtørrede
vandløb,
sådan skriger min sjæl efter dig, Gud.
Min sjæl tørster efter den levende Gud.
Hvornår kan jeg komme og se min
Guds ansigt?
Tårer er blevet mit brød dag og nat.
når de dagen lang spørger mig: Hvor
er din Gud?

VII Sanctus

Hellig, hellig, hellig.

VIII Benedictus

Velsignet være han, som kommer
i Herrens navn.
Hosanna i det høje.

IX Agnus dei

Guds Lam,
som borttager verdens synder.
giv dem den evige hvile.

X Offertorium

- [11] Domine Jesu Christe, Rex gloriae,
libera animas omnium fidelium
defunctorum

de manu inferni,
et de profundo lacu:
Libera eas de ore leonis,
ne absorbeat eas tartarus,
ne cadant in obscura tenebrarum:
Sed signifer sanctus Michael
repraesentet eas in lucem sanctam:
Quam olim Abrahae promisisti
et semini ejus.

Hostias et preces
tibi Domine offerimus:
Tu suscipe pro animabus illis,
quarum hodie memoriam agimus:
Fac eas, Domine,
de morte transire ad vitam.
Quam olim Abrahae promisisti
et semini ejus.

XI In paradisum

- [12] In paradisum deducant angeli;
in tuo adventu suscipiant te martyres,
et perducant te in civitatem sanctam
Jerusalem.

Chorus angelorum te suscipiat
et cum Lazaro, quondam paupere,
aeternam habeas requiem.

X Offertory

Lord Jesus Christ, King of glory,
free the souls of all the faithful departed

from the infernal hand
and the deep pit.
Free them from the mouth of the lion;
do not let Tartarus swallow them,
nor let them fall into darkness;
but may the standard-bearer Saint Michael
lead them into the holy light
which You once promised
to Abraham and his seed.

O Lord, we offer You
sacrifices and prayers of praise;
accept them on behalf of those souls
whom we remember today.
Let them, O Lord, pass over
from death to life,
as You once promised
to Abraham and his seed.

XI In paradisum

May angels lead you into paradise;
may the martyrs receive you at your coming

and lead you to the holy city of Jerusalem.
May a choir of angels receive you,
and with Lazarus, who once was poor,
may you have eternal rest.

X Offertorium

Herre Jesus Kristus, herlighedens konge!
Frels alle hensovede troendes sjæle

fra helvedes hånd
og fra den dybe ildsø;
frels dem af løvens gab,
at afgrunden ikke må sluge dem,
at de ikke må nedstyre i mørket;
men lad den hellige bannerbærer, Mikael,
føre dem ind i det hellige lys,
som du fordum har forjættet
Abraham og al hans sæd.

Herre, offergaver og bønner
frembærer vi for dig med lovsang.
Modtag dem for hine sjæle,
som vi i dag ihukommer.
Herre! Lad dem overgå
fra døden til livet,
som du fordum har forjættet
Abraham og al hans sæd.

XI In paradisum

Måtte englene føre dig til paradís.
Måtte martyrerne ved dit komme tage
imod dig
og bringe dig til den hellige by, Jerusalem.
Måtte englenes kor tage imod dig
og måtte du med Lazarus, engang en tigger,
få evig hvile.

Plus bele que flors
Est, ce m'est avis,
cele a qui m'atour.
Tant com soie vis ...

... autre mes la flor.
Qu'est de paradis:
Mere est au Seignor
Qui si nous a mis ...

L'autrier jouer m'en alai ...
en un vergier m'en entraï
por cuillir flor.
Dame plaisant i trovai ...
(Anonymous, 13th Century)

The one to whom I submit
is, in my opinion,
more beautiful than a flower.
As long as I am alive ...

... except for this flower
that grows in Paradise:
She is the mother of the Lord,
who has set us ...

The other day I went out ...
I entered an orchard
to pick some flowers
and found there an agreeable lady ...
(Anonymous, 13th Century)

Smukkere end blomster,
tror jeg, er hun,
som jeg hengiver mig til.
Så længe jeg lever ...

... undtagen den blomst,
som er i Paradis:
Hun er Herrens moder,
som har os givet ...

Den anden dag, da jeg gik ...
Jeg gik ind i en have
for at plukke blomster
og fandt dér en yndig kvinde ...
(Anonym, 13. århundrede)

ARS NOVA COPENHAGEN is widely recognized as one of the finest vocal ensembles in Europe. Founded in 1979, the ensemble is today busier than ever. In addition to its annual season of concerts in Copenhagen and throughout Denmark, the ensemble regularly appears across Europe, and in North and South America. At the heart of Ars Nova Copenhagen's work is its equal dedication to early music and new music. Since the beginning, Ars Nova has worked closely with some of the most important Danish and Scandinavian composers like Per Nørgård, Pelle Gudmundsen-Holmgreen, Bent Sørensen and Sven-David Sandström. Ars Nova is also building collaborations with creative artists in different fields such as drama, film and ballet, as well as cultivating new modes of concert performance and innovative repertoire. Ars Nova records a number of CDs each year – both on its own record label, Ars Nova Records, and for labels such as Dacapo and Harmonia Mundi. Ars Nova Copenhagen is sponsored by The Danish Cultural Ministry, the Danish Association of Professional Choruses and a number of private Danish foundations.

PAUL HILLIER has been Artistic Director and Chief Conductor of Ars Nova Copenhagen since 2003. Founding director of the Hilliard Ensemble, and subsequently of Theatre of Voices, his career has embraced singing, conducting, and writing about music. His books about Arvo Pärt and Steve Reich, and numerous anthologies of choral music, are published by Oxford University Press. He has taught at the University of California at Santa Cruz and Davis, and from 1996-2003 was Director of the Early Music Institute at Indiana University. In 2006 he was awarded an OBE for services to choral music. In 2007 he received the Order of the White Star of Estonia, and was awarded a GRAMMY for Best Choral Recording (with the Estonian Philharmonic Chamber Choir). In 2008 he was appointed Artistic Director and Chief Conductor of the National Chamber Choir of Ireland, and in 2009 was invited to form the new Coro Casa da Musica in Porto, Portugal. He won a second GRAMMY in 2010 (with Theatre of Voices and Ars Nova Copenhagen).

ARS NOVA COPENHAGEN blev dannet i 1979 og regnes i dag blandt Europas førende vokalensembler. Ved siden af sin årlige koncertsæson i København og rundt i landet, turnerer ensemblet regelmæssigt i Europa og Nord- og Sydamerika. Arbejdet med den ældre og den nye musik udgør kernen i Ars Nova Copenhagens kunstneriske virksomhed. Siden begyndelsen har Ars Nova arbejdet tæt sammen med nogle af de vigtigste danske og skandinaviske komponister, her i blandt Per Nørgård, Pelle Gudmundsen-Holmgreen, Bent Sørensen og Sven-David Sandström. Ars Nova indgår i samarbejder med kreative kunstnere inden for forskellige kunstretninger som drama, film, ballet, og ensemblet er i det hele taget konstant opmærksom på nye koncertformer og innovativt repertoire. Ars Nova indspiller flere cd'er om året, både på sit eget plademærke, Ars Nova Records, og for selskaber som Dacapo og Harmonia Mundi. Ars Nova Copenhagen modtager støtte fra Kunstrådet, Dansk Korforbund og fra en række private danske sponsorer.

PAUL HILLIER har været kunstnerisk leder og chefdirigent for Ars Nova Copenhagen siden 2003. Han var stifter og medlem af Hilliard Ensemblet og leder i dag Theatre of Voices. Paul Hillier har i løbet af sin karriere virket som sanger, dirigent og forfatter til litteratur om musik. Hans bøger om Arvo Pärt og Steve Reich samt adskillige antologier om kormusik er udgivet på Oxford University Press. Han har undervist på University of California i Santa Cruz og Davis, og han var leder af instituttet for tidlig musik ved Indiana University fra 1996-2003. I 2006 modtog Paul Hillier en O.B.E. (Order of the British Empire) for sin indsats i estisk musikliv og vandt en GRAMMY for Best Choral Recording med det Estiske Filharmoniske Kammerkor. I 2008 blev Paul Hillier udnævnt til kunstnerisk leder og chefdirigent for Irlands Nationale Kammerkor, og i 2009 blev han inviteret til at stifte og lede Coro Casa da Musica i Porto, Portugal. Han vandt sin anden GRAMMY i 2010 med Theatre of Voices og Ars Nova Copenhagen.

ARS NOVA COPENHAGEN

Soprano

Else Torp, Louise Skovbæch Korsholm, Hilde Ramnefjell Dolva (BS)

Alto

Ellen Marie Christensen, Kristin Mulders (BS), Linnéa Lomholt (BS),
Signe Asmussen (JO)

Counter-tenor

Risto Joost (JO)

Tenor

Tomas Medici, Jakob Skjoldborg (BS), Christian Damsgaard-Madsen (BS),
Kasper Eliassen (JO), Ivan Hansen (JO), Adam Riis (JO)

Bass

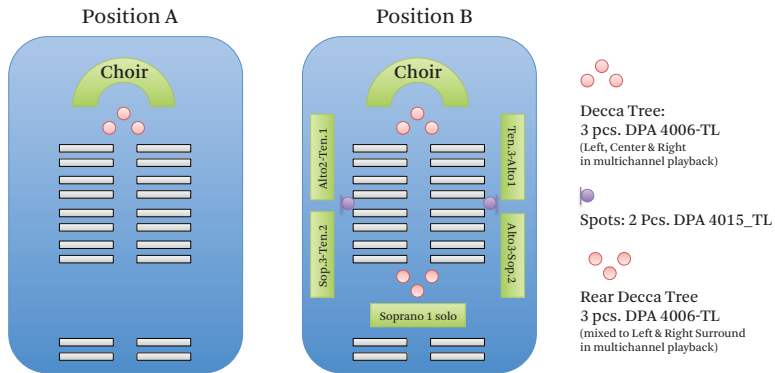
Asger Lynge Petersen, Thomas Kiørbye, Jakob Soelberg (BS),
Jakob Bloch Jespersen (JO), Henrik Lund Petersen (JO)

JO: Sings in JOHANNES OCKEGHEM

BS: Sings in BENT SØRENSEN

BENT SØRENSEN

Bent Sørensen has written in the score a specification of different positions the choir should move into. During “Sanctus”, the choir moves to individual positions forming a circle around the audience (Position B) from where “Benedictus” is sung. “Agnus Dei” is sung by a solo soprano placed behind the audience.

The recording technique supports this and will reproduce the experience the audience will have at a live performance of this piece. The spaciousness, movement and envelopment is best enjoyed by the multichannel layer of this SACD (5.0 channels), but still preserved at the stereo layer.

DDD

Recorded in August 2006 (Ockeghem) and March 2011 (Sørensen)

Recording producers: Preben Iwan, Claus Due and Mikkel Nymand

Sound engineers: Preben Iwan and Mikkel Nymand, www.timbremusic.dk

SACD mastering: Preben Iwan

Recorded at 96kHz/24bit. Microphones: Front: 3x DPA 4006-TL, Rear: 3x DPA 4006-TL, spots: 2 x DPA 4015-TL.

Converters/ & Preamps: DAD AX24. DAW system: Pyramix with Smart AV Tango Controller.

Monitoring: B&W 802 Diamond speakers

© & © 2012 Dacapo Records, Copenhagen

Liner notes: Jens Brincker

English translation: James Manley

Proofreader: Svend Ravnkilde

Artwork: Denise Burt, www.elevator-design.dk

Photo p. 29: © Omar Ingerslev

Publishers: Edition Wilhelm Hansen AS

Dacapo Records acknowledge, with gratitude, the financial support of Dansk Korforbund, Dansk Musik Forlægger Forening and Magister Jürgen Balzers Fond

6.220571

DACAPO

DANMARKS NATIONALE
MUSIKANTOLOGI

Dacapo Records, Denmark's national record label, was founded in 1986 with the purpose of releasing the best of Danish music past and present. The majority of our recordings are world premieres, and we are dedicated to producing music of the highest international standards.

diis umbræ mortu
oniam tu mecum es
baculus tuus ipsa